



Landschapsherstel in de Grote Getevallei

Kevin Lambeets i.s.m. Wim Fourie en Nicole Smeyers

Voorbije herfst en winter werden heel wat inrichtingswerken uitgevoerd in het natuurgebied Grote Getevallei op grondgebied van Linter en Zoutleeuw met als doel de natuurwaarden van de uitgestrekte riviervallei op te waarderen. Parallel sleutelde Natuurpunt aan de scherpstelling van een beheerplan. En aan de gestage uitbouw van een stevig gefundeerde en goed-geoliede vrijwilligerswerking, de dessem voor de uitbouw van een robuuste Grote Getevallei, inclusief het gebied dat door de provincie 'Grote Ge(k)te' werd gedoopt.

Situering

Sinds september 2014 beheert Natuurpunt naast Doysbroek en Viskot (ca. 34 ha) ook 206 ha eigendom van de provincie Vlaams-Brabant. Beheertechnische aspecten en wetenschappelijke gegevens over deze valleigronen worden voorgelegd en besproken in een beheercommissie. Daarin zetelen naast een vertegenwoordiger van de dienst Leefmilieu van de provincie Vlaams-Brabant, de trekkers van het beheerteam Grote Getevallei (van de lokale afdelingen Linter en Gete-Velpe), en de Natuurpunt-consulent Natuur, ook andere partners, nl. het Regionaal Landschap Zuid-Hageland, gemeente Linter en een regionale natuurexpert. Parallel werd recent een doelgroepenwerking opgericht om aspecten rond natuurbeleving uit te werken. Voor de uitvoering van beheerwerken, kan Natuurpunt rekenen op een financiële ondersteuning van de provincie Vlaams-Brabant. Tijdens de Walk for Nature – Getevallei op 23 april 2017 sprak gedeputeerde Leefmilieu Tie Roefs vol lof over de werking in de Grote Getevallei, en getuigde van het belang van een snelle erkenning als natuurreserveaat. Het beheerplan ligt klaar om de noodzakelijke administratieve weg tot erkenning als natuurreserveaat op te varen. Let's go!

Van monotone populierenbestanden naar...

Historisch trof je in de middenloop van de Grote Gete een uitgestrekte rivierruigte aan die vanaf de 12e-13e eeuw werd omgezet naar een moerassig hooilandcomplex in de komgronden en kleinschalige bocages op de drogere valleiflanken. Pas in de 20e eeuw verschijnen de uitgestrekte populierenbossen die het weidse landschap hun vorm en vergezichten ontnamen. Sinds de in-beheergave bij Natuurpunt, wordt naarstig gewerkt aan het omvormen van deze monotone bestanden naar streekeigen bossen, zeker in de natte komgronden. Naast spontaan regenererende wilgen zullen ook soorten zoals eenstijlige meidoorn, es, hazelaar en zomereik opnieuw verschijnen. Het afgelopen werkingsjaar (najaar 2016 – voorjaar 2017) werden in de natte komgronden tussen Grote Vliet en Grote Gete in totaal 696 kaprijpe en/of windvallige populieren verwijderd door een professionele aannemer. De ondergroei en de randbegroeiing werd zo goed mogelijk gespaard. Deze landschappelijke eenheid verdient bijzondere aandacht omwille van de geschiktheid als leefgebied voor typische valleisoorten van zowel structuurrijke natte ruigtes (sprinkhaanzanger, waterspitsmuis,...) als rietland (roerdomp, rietgors,...).

De 5e en 6e jaars van de Linterse scholen helpen bij een aanplantactie in de Grote Getevallei. Verspreid over twee locaties werden in totaal zo'n 400 stuks éénstijlige meidoorn, sleedoorn, hondsroos, ruwe iep en Europese vogelkers aangeplant. Foto Jos Ingels



Verderop, in het Getebos werden bosaanplanten van es, zomereik en zwarte els uitgedund om meer afwisseling in grootte en leeftijd van het bos te bekomen. Hiervoor deed Natuurpunt beroep op lokale particulieren. Natuurpunt wil zo typische valleibossen weer een plek geven langs de Grote Gete. In haar beheerplan onderschrijft Natuurpunt de visie om grotere boscomplexen opnieuw te laten aaneensluiten, ook door middel van actieve bosaanplant.

Meer gevarieerde valleibossen bieden broedgelegenheid voor bv. matkop, kleine bonte specht en houtsnip, of zomertortel in de ijlere bosranden. Op lange termijn moeten deze bossen zelfs voldoen voor wielewaal. Elders in de Grote Getevallei krijgen populierenbossen de kans om spontaan verder te groeien en de aftakelingsfase tegemoet te gaan. Net zoals structuur in het bos, zorgt dood hout voor meer leven, en waar een boom valt, ontstaan opnieuw kiemingsmogelijkheden voor jonge struiken en bomen. De cyclus sluit zich.

Kleine landschapselementen als dragers voor biodiversiteit

Maar ook op de valleiflanken van de Komgrond van de Grote Vliet versterkt Natuurpunt opnieuw het bocagelandschap. Samen met de lagere scholen van Linter werden de afgelopen jaren in het kader van het provinciaal project Educatief Natuurbeheer de ooit verdwenen haag- en houtkanten terug aangeplant. Het gaat om landschapsversterkende en streektypische soorten zoals eenstijlige meidoorn, hondsroos, sleedoorn, ruwe iep, hazelaar en Europese vogelkers. Niet alleen grauwe klauwier, die naast structuurrijke riviervalleien ook kleinschalige cultuurlandschappen opzoekt, zal hiervan genieten. Ook de andere natuurambassadeur van de Grote Getevallei, de kamsalamander ofte Getedraak, kan hier 's winters een ongestoord onderkomen vinden. De landschappelijke eenheid Komgrond Grote Vliet verdient bijzondere aandacht omwille van de aanwezigheid van zowel rivierbegeleidende ruigtes én bocages en dus algemeen omwille van de geschiktheid als leefgebied voor grauwe klauwier in een robuuste valleicontext (Nijs e.a. 2016).

Ook ter hoogte van de Kamsalamanderhut werd werk gemaakt van natuurherstel. Natuurpunt vulde de bestaande brede houtkanten opnieuw aan na afloop van de kapwerken van de Canadapopulieren. Het Regionaal Landschap Zuid-Hageland zal zich ontfemen over de aanleg van een structuurrijke doornige haagkant rond de poel waar tot midden jaren 2000 nog kamsalamander werd gevonden (Iwan Lewylle & Kevin Lambeets, *pers. obs.*). Dit landschapsherstel surft mee op een *LEADER*-project voor de aanleg van een avonturenpad dat bezoekers van het Stationsplein te Drieslinter zal loodsen tot bij de Kamsalamanderhut. Bijzondere valleivogels zoals spotvogel, geelgors of braamsluiper maar ook rosse vleermuis plukken hier op termijn de vruchten van.



Overzicht van de poelen in de Grote Getevallei anno 2017.

To poel or not to poel...

Voor hun Getedraak – een naam die twee gedreven jonge Natuurpunt-vrijwilligers in 2003-2004 toekenden aan de kamsalamander na het herontdekken van de soort in het Viskot – steken Natuurpunt Linter en Gete-Velpe al veel langer de handen uit de mouwen. In 2003 waren nog maar twee poelen bewoond door de enigmatische kamsalamander. Anno 2017 zijn acht poelen opnieuw effectief gekoloniseerd (pers. geg. Pieter-Jan Alles & Iwan Lewylle), echter de meeste binnen een straal van ca. 250 m van de oudste vindplaatsen. Pas zeer recent wist de kamsalamander opnieuw de Grote Gete over te steken (pers. comm. Pieter-Jan Alles). Stilaan lijkt de risicospreiding dankzij een proactief inrichtingsbeheer en volgehouden regulier beheer zijn vruchten af te werpen. De Grote Getevallei, inclusief Doysbroek, Viskot en particuliere gronden, telt vandaag terug meer dan 50 poelen dankzij gezamenlijke inspanningen van Natuurpunt, de provincie Vlaams-Brabant, de gemeente Linter en het Regionaal Landschap Zuid-Hageland. En uiteraard profiteren ook andere koesterburen zoals grauwe klauwier, blauwborst, gouden sprinkhaan, gouden schallebijter, waterspitsmuis en weidebeekjuffer mee van dit leefgebiedenherstel.

Terwijl Natuurpunt in Viskot en Doysbroek de historische poelen herstelde en opnieuw in goede staat bracht, ondersteunt dankzij ondersteuning via de Bijzondere Natuurbeschermingsprojecten van de provincie Vlaams-Brabant, creëerde de provincie zelf in 2011 bijkomend waterhabitat voor kamsalamander in het kader van een INTERREG IVa-project. Tussen de Stationstraat te Drieslinter en de Getestraat te Neerlinter werden zo zestien nieuwe poelen aangelegd. Natuurpunt sloot aan in 2013-2014 door de aanleg van vier nieuwe poelen in directe nabijheid van het Viskot. Hiervoor kon ze rekenen op logistieke ondersteuning van de gemeente Linter. In 2015 werden dan nog eens twee bijkomende poelen aangelegd binnen een straal van ca. 600m rond Viskot, maar deze keer aan de andere zijde van de Grote Gete (Retse). Ook in het Doysbroek werd de draad weer opgepikt en werden door Natuurpunt de twee bestaande poelen heraangelegd (slibruiming, herprofilering) én werden twee nieuwe poelen gecreëerd dankzij een tweede Bijzonder Natuurbeschermingsproject. Voortbouwend op dit elan en op het vele onderzoek van Natuurpunt Studie en lokale vrijwilligers (Lewylle, 2011; Lambeets & Lewylle, 2012; Lewylle *et al.*, 2015), staken anno 2016 Regionaal Landschap Zuid-Hageland en Natuurpunt de koppen samen. Met een combinatie van financiële middelen via een InrichtingSubsidie Natuur (ISN) en ANB30-budget voor landschapswerking, werden enerzijds acht

Een zwaar verlande bospoel die onder een populierenbestand lag, krijgt opnieuw vorm dankzij uitgekend en nauwkeurig kraanwerk.
Foto Kevin Lambeets



Graslandherstel op kruissnelheid... Na enkele jaren hooilandbeheer neemt eerst pinksterbloem terug de overhand. Gezien de gradiëntrijke situatie met lokaal hogere grondwaterstanden en een fraaie donkenstructuur, wordt een strak maairegime nog even volgehouden. Stilaan verschijnt een soortenrijke 'grote vossenstaartgrasland' in de Grote Getevallei. Foto Kevin Lambeets

bestaande poelen heraangelegd en nog eens vijf nieuwe poelen ingericht. Deze laatste werken kostte 4 ½ werkdagen kraanwerk met een 8-tons kraan op rupsbanden om terreinverstoring te voorkomen. Dankzij deze middelen kon 1200 m begrazingsraster worden geplaatst, bovenop het veelvoud dat Natuurpunt zelf de afgelopen jaren realiseerde in de Grote Getevallei. Parallel werden ook herstelwerken in het natuurgebied Meertsheuvel te Zoutleeuw (deelgebied van Aronst Hoek) uitgevoerd. Regionaal Landschap Zuid-Hageland coördineerde hier zowel de aanleg van nieuwe poelen als herstel van bestaande poelen op eigendommen van Natuurpunt Beheer vzw en Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). De lokale vrijwilligers volgden de werkzaamheden nauwlettend op en zorgden voor de nodige beheertechnische en wetenschappelijke input op basis van hun rijke terreinkennis.

Soortenrijke graslanden om te koesteren

Naast de vele kilometers draadrasters die Natuurpunt via de sociale economie plaatste, werd ook effectief werk gemaakt van graslandherstel. Eerst stak het ZeisTeam van wal ter hoogte van een verruigd grasland in de landschappelijke eenheid Getebos. Bosbries kwam er overvloedig voor, maar ook restanten van gevleugeld hertshooi naast dotterbloem en zeggroene zegge in de rand, die afhankelijk zijn van grondwater (freatofyten). Meer dan tien jaar niets-doen resulteerde hier in een dichte opslag van vnl. boswilg, schietwilg en ruwe berk. Na overleg binnen de beheercommissie Grote Getevallei, werd in 2015-2016 begonnen met het grootschalige graslandherstel. De staken werden verwijderd en de overblijvende stobben gefreesd. Het op rillen gelegde hout werd versnipperd en afgevoerd voor vergisting naar een biogascentrale. Een sterk verruigde maar kwelwatergevoede zone aan de zuidzijde van de Hokstraat werd dan weer in maaibeheer genomen. In totaal werd zo ca. 1,5 ha grasland hersteld. Het daaropvolgende jaar (2016-2017) gingen de herstelwerken gestaag verder aan de noordzijde, tussen de Getedijk en de Hokstraat. De professionele beheerploeg werkt momenteel samen met een team van alternatief gestraften om een kwelgevoede zone van ca. 1,7 ha terug maaiklaar te krijgen. Net als bij de vorige inrichtingswerken, werden ook hier (solitaire) meidoorns of bramenkoepels gespaard. Het resterende takhout wordt zodra de bodemgesteldheid het toelaat afgevoerd. Wanneer de inrichtingswerken achter de rug zijn, volgt een omvormend maaibeheer en krijgt dit nieuwe graslandencomplex een omrastering zodat er tijdens de (na)zomer een lichte begrazing kan plaatsvinden. Hiervoor zal worden samengewerkt met een lokale landbouwer die duurzaamheid qua landgebruik voorop stelt.

Perspectieven voor 2042...

Toch moeten ook in de Grote Getevallei soorten nog steeds optornen tegen allerlei barrières en gevaren. Bijvoorbeeld voor de kamsalamander vormen drukke wegen zoals de Stationsstraat, vervuilde en uitgediepte waterlopen zoals de Tombeek, de snelstromende Grote Gete en grootschalige akkercomplexen ontdaan van kleine landschapselementen en boschages, of bijkomende verhardingen een ernstig knelpunt. Dankzij de realisatie van een netwerk van poelen, haag- en houtkanten en soortenrijke graslanden van Neer- tot Drieslinter komt de droom opnieuw dichterbij om de oudste natuurkernen Doysbroek en Viskot opnieuw met het Vlaams natuurreservaat Walsbergen (plateau van Melkwezer) en Meertsheuvel te verbinden. Stilaan ontstaan terug functionele natuurverbindingen in de Getevallei voor natuurambassadeurs zoals kamsalamander en grauwe klauwier. Maar ook de natte komgronden langs de Grote Vliet en de 's Hertogengracht mogen niet aan onze aandacht ontsnappen. Het gaat om ruigere riviernatuur waar komberging mogelijk is en tot de verbeelding sprekende soorten zoals roerdomp opnieuw een onderkomen kunnen vinden!

Als natuurvereniging moeten we durven ambitieus zijn, durven denken en blijven dromen. Vertrouwen geven en kiezen voor een duurzame toekomst.

Dankzij gezamenlijke inspanningen op het terrein, vaak in partnerschap met de provincie Vlaams-Brabant en de lokale besturen, en dankzij doelgericht natuurherstel in en rond natuurgebieden wordt de laatste jaren een zeer voorzichtig herstel opgetekend. Door werk te maken van robuuste natuur in de Getevallei van Hoegaarden en Landen tot de monding in Halen kan Natuurpunt als natuurbeheerder een verschil maken voor kwetsbare koesterburen van riviervalleien (Abts, 2017). De drijvende kracht achter dergelijke ambitieuze natuurherstelprojecten is een gedreven groep vrijwilligers die van onderuit werken en lokaal natuurbehoud een gezicht geven. Het beheerteam Grote Getevallei telt vandaag een kleine 50 actieve medewerkers. De erkenning van de Grote Getevallei als natuurreservaat moet een duurzaam beheer van dit unieke rivierenlandschap bespoedigen. En betekent ook erkenning voor de inzet van een sterk lokaal ingebedde vrijwilligerswerking.

Contact: natuurpunt.linter@gmail.com



Referenties

- Abts H. 2017.** Getevallei perspectief 2042. Riviersysteem met robuuste natuur en aaneengesloten natuurcomplexen: een eldorado voor biodiversiteit en een stevige klimaatbuffer. Natuur en Landschap (2017/1): p. 4-9. <http://www.natuurpuntoostbrabant.be/node/213>
- Lambeets K. & Lewylle I. 2012.** De Kamsalamander in Vlaams-Brabant, een voorbeeld voor Vlaanderen? Wisselwerking tussen studie en beheer. Natuur.FOCUS 11(1): p. 4-11.
- Lewylle I. 2011.** De Kamsalamander in Vlaams-Brabant Verspreiding, ecologie en beheer. Rapport Natuurpunt Studie 2011/13, Mechelen. pp.159.
- Lewylle I., Lambeets K., Smeyers N., Asselman E., Kumpen M. & van Tichelen S. 2015.** Het wel en wee van de Getedraak in de Getevallei. Evolutie van de lokale populatie Kamsalamander. Studie & beheer. Rapport Natuurpunt Studie 2015/12. pp.105.
- Nijs G., Feys S., Lambeets K., Stassen E. & Lambrechts J. 2016.** De Grauwe klauwier in Vlaams-Brabant: inventarisatie, habitatpreferentie en voedselbeschikbaarheid. Rapport Natuurpunt Studie 2016/5, Mechelen. pp.155.